

صلح و جنگ حافظ

مؤلفان

دکتر کامران پاشایی عمری

دکتر پروانه عادل زاده

(اعضای هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز)

سیده صبیحی غصروودی

زمستان ۱۳۹۸

سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور
مشخصات نشر
مشخصات ظاهری
شابک
وضعیت فهرست نویسی
موضوع
شناسه افزوده
شناسه افزوده
شماره کتابشناسی ملی

پاشایی فخری، کامران، ۱۳۴۶.
صلح و جنگ حافظ
تبریز: مولی علی، ۱۳۹۸.
۱۲۴ ص.
۴۲۰۰۰ ریال ۶-۳۳-۶۰۴۲-۶۰۰-۹۷۸
قیپا .
حافظ، شمس الدین محمد، نقد و تفسیر
عادل زاده، پروانه.
صمیمی عنصرودی، سعیده.
۳۶۵۳۱۸۹

صلح و جنگ حافظ

نکتر کامران پاشایی فخری - نکتر پروانه عادل زاده - سعیده صمیمی عنصرودی

مولی علی - تبریز ۱۳۳۳۶۸۸۶۰

مؤلف:
ناشر:
حروف چینی و صفحه آرای و ... فنی: موسسه چرخ نیلوفری آذربایجان

طرح روی جلد: محمد زرنقی

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

چاپ دوم: ۹۸ استان

لیتوگرافی: نیز نیلم

چاپ: ام

صحافی: صادقی

ISBN: 978-600-6-42-33-6

شابک: ۶-۳۳-۶۰۴۲-۶۰۰-۹۷۸

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

قیمت: ۴۲۰۰۰ ریال

مراکز پخش: انتشارات و کتابسرای مولی علی: تبریز، چهار راه آبرسان، خیابان پاستور

جدید، مابین کوی بزرگمهر و ۱۳ آبان، پلاک ۲۲ - تلفن: ۰۴۱۳۳۳۶۸۸۶

۱.....	مقدمه
	گزیده‌ای از شرح حال حافظ شیرازی
۶.....	زمانه‌ی حافظ
۶.....	شخصیت هنری حافظ
۷.....	ویژگی‌های حافظ
۷.....	شخصیت اخلاقی حافظ
۸.....	حافظ و محیط اجتماعی است
۸.....	طنز حافظ
۹.....	اسطوره‌سازی حافظ
۹.....	کلام حافظ
۱۰.....	ممدوحان حافظ
۱۰.....	آثار حافظ
	تعاریف و نظریات پیرامون صلح و جنگ و امنیت
۱۳.....	تعریف اسطوره‌های درباره‌ی صلح
۱۳.....	تعریف باستانی
۱۳.....	صلح ناموس فطری بشر است
۱۴.....	انواع صلح
۱۴.....	صلح از طریق وحشت
۱۴.....	صلح الهی
۱۴.....	صلح پایدار
۱۵.....	صلح رومی
۱۵.....	صلح مسلح
۱۵.....	صلح سرد
۱۵.....	صلح گرم
۱۶.....	تحول مفهوم صلح در جهان معاصر
۱۶.....	قانون صلح و اعلامیه کوروش کبیر
۱۷.....	اصول راهبردی صلح‌گرایی
۱۷.....	ویژگی‌های صلح‌گرایی در قرآن

۱۸		اهتمام به تحقق صلح در سایه عدالت
۱۸		صلح در نگاه حضرت علی
۱۹		امنیت و صلح
۱۹		نظریه‌ی اندیشمندان در رابطه با صلح
۲۰		نظریه هگل
۲۰		نظریه سن آگوستین
۲۰		نظریه منتکسیو
۲۱		نظریه راسل
۲۱		تعریف جنگ (war)
۲۲		انواع جنگ
۲۲		تعریف جنگ عقیدتی (Ideological Warfare)
۲۲		تعریف جنگ روانی (Psychological warfare)
۲۲		تعریف جنگ نرم (Soft War)
۲۲		اهداف جنگ نرم
۲۳		ابعاد و ویژگی جنگ نرم
۲۳		نظریه اندیشمندان در مورد جنگ
۲۳		مبانی جنگ
۲۳		اسلام و جنگ
۲۴		قواعد محدود کننده جنگ در اسلام
۲۵		مسیحیت و جنگ
۲۵		یهودیت و جنگ
۲۶		امنیت
۲۷		نظریه‌های مختلف در مورد مفهوم امنیت
۲۸		امنیت و نظریه سیاسی
۲۹		دو رویکرد عمده در حوزه امنیت
۲۹		امنیت و عدالت
۳۰		امنیت اجتماعی
۳۰		تهدیدهای امنیت اجتماعی

صلح و جنگ و امنیت در اندیشه‌ی حافظ

۳۴	صلح
۳۶	امنیت
۴۱	عدالت
۴۴	آرامش و آسایش
۴۴	آرامش در پرتو ایمان
۴۶	توکل نمودن به خدا قدرت مافوق بشر
۴۶	مقتنم شمردن زمان
۴۷	عدم وابستگی به تعلقات دنیوی
۴۹	صبر راهی برای رسیدن به آرامش روحی
۵۰	تحقق آرامش و آسایش در پرتو خدا
۵۳	آزادی
۵۷	آزادی عقیده و اندیشه و بیان
۶۰	مهر و مهرورزی
۶۲	محبت نسبت به خدا
۶۲	تبلور مهر و محبت و نقش آن در جامعه
۶۷	عدم محبت به دنیا
۶۸	دوستی عامل استحکام صلح و امنیت
۷۰	لطف از دیدگاه حافظ
۷۳	بخشش الهی از دیدگاه حافظ
۷۵	موارد سلبی صلح و امنیت و بررسی آن از دیدگاه حافظ
۷۵	مردم‌آزاری
۷۷	تقدم حق الناس بر حق الله
۸۰	عدل گستری و ظلم ستیزی
۸۰	ظلم از دیدگاه قرآن کریم
۸۵	فتنه
۸۶	جنگ و نزاع
۸۹	ریا و جنگ نرم
۸۹	ریا در قرآن
۸۹	ریا در روایات
۸۹	ریا در نهج البلاغه

مقدمه

سیر تحولات اجتماعی به‌ویژه در شرایط نوین، اهمیت و جایگاه صلح و امنیت را در زندگی اجتماعی افراد از زوایای مختلف، روز به روز نمایان‌تر ساخته و آن را در کانون توجه قرار داده است.

بدون شک صلح و امنیت در شالوده حیات آدمی نقش اساسی ایفاء می‌کند و یکی از نیازهای بی‌بدیل بشریت است بنابراین کسی توان اذعان نمود که تارو بود هستی با آن درهم تنیده شده است چرا که حیات انسان در گرو صلح و امنیت است و استقلال در ساز و کار آنان موجب ناامنی و اضطراب و پریشان احوالی انسان خواهد شد.

امروزه نقش و اهمیت صلح و امنیت در پیشرفت هر جامعه‌ای بدان پایه است که آن را بستر و پیش‌نیاز هرگونه توسعه دانسته‌اند. «صلح و امنیت» و توسعه در جنبه‌های ذهنی و عینی هر دو، رابط‌های مستقیم و قوی با یک‌دیگر دارند. صلح و ثبات و امنیت هم از نظر تحق توسعه در سطوح ملی منطقه‌ای است و هم خود هدف توسعه است و به طور متقابل، سطوح بالای توسعه یافتگی هم به ثبات و استحکام و پایداری صلح و امنیت و دموکراسی برای همگان کمک می‌کند (صلح و امنیت توسعه، ۱۳۹۰: ۹۲)

موضوع صلح و امنیت یکی از مواردی است که به نظر بسیاری از صاحب نظران و روشنفکران قرار گرفته است. کسانی چون «ایمانوئل کانت» معتقد است که صلح پایدار را سازنده خلاق استقرار می‌یابد، اما کسانی مانند «فریدریش هگل و فریدریش نیچه» از فیلسوفان نامدار آلمانی صلح را راه را رویایی بیش نمی‌دیدند و ستایشگر جدی جنگ و مدافع خصوصیت تعالی دهنده جنگ بودند. (جنگ و صلح، ۱۳۹۰: ۵)

و کسی چون «سن آگوستین» از فیلسوفان و اندیشه‌مندان دوره مسیحیت نویسنده کتاب شهر خدا «دو نوع حکومت را نام می‌برد، شهر رسانی و شهر خدایی. شهر زمینی که در آن جنگ و جدال همیشگی برقرار است نه تنها بر سر خوبی‌های دنیوی بلکه بر سر بدی‌ها، که هدف شهر زمینی را افزایش ثروت و سب قدرت و سلطه بر دیگران می‌داند. در مقابل شهر خدایی که از پیوند و عشق و محبت و سازگاری عاطفی نشأت می‌گیرد و همه‌ی بندگان خدا به طور مثبت و فعال با هم متحد می‌شوند و تصمیم می‌گیرند که خداوند را که خالق مشارک است دوست بدارند. به اعتقاد وی اعضای این شهر همگی عاشق خدا هستند و همین صلح و آرامش کامل را تسهیل می‌کند.» (نسبت خود و قدرت سیاسی در اندیشه‌ی سن آگوستین، ۱۳۷۸: ۵)

این‌گونه اظهارنظرها از سوی اندیشه‌مندان در باب صلح و امنیت ما را با پرسش‌هایی مهم مواجه می‌کند که آیا تاریخ بشری به سوی صلح و امنیت پیش می‌رود؟ یا جنگ و خشونت یک اصل دائمی و جدا نشدنی از بشر است؟ پرسش دیگر از نسبت میان دین و خشونت است که آیا دین می‌تواند عامل مهمی برای ایجاد صلح و آشتی میان انسان باشد؟ چرا که با کمال تأسف امروزه شاهد جنگ و خون‌ریزی‌هایی هستیم که دست‌اندرکاران آن، دین و مذهب را ملحقه قرار داده و آن را وسیله‌ای برای افزایش قدرت سیاسی خویش نموده‌اند و چه بسیار افراد بی‌دفاعی که قربانی این سناریوی شوم آنان می‌شوند.

و نهایتاً این پرسش که آیا در ادبیات غنی و پراوازه‌ی ایران به این مهم پرداخته شده است؟

زمانی ادبیات در ذهن هر شنونده، صرفاً اشعار غنایی و عارفانه را تداعی می‌کرد، اما اکنون اندیشه‌مندان و پژوهشگران حوزه‌ی ادبیات به این نتیجه رسیده‌اند که ادبیات گنجینه‌ای غنی است که در بطن خود مفاهیم بسیار ارزشمندی نهفته است و هرکس با خوض در آن، به لایه‌های پنهان راه یافته و فراخور نیاز خود از آن گنجینه بهره‌مند می‌شود. بنابراین ادبیات به تعبیر امروزی دانشی میان رشته‌ای است و از جهات مختلف با رشته‌های دیگر مرتبط است.

صلح و امنیت یکی از موضوعاتی است که مورد توجه بسیاری از شاعران گران قدر قرار گرفته است و الحق حافظ در این مورد گوی سبقت را از دیگر شاعران ربوده است. بنابراین از وی به عنوان شاعری صلح طلب و صلح دوست می‌توان یاد کرد.

از آن‌که اساس هر تحقیقی نیازمند طرح برخی سوالات و فرضیه‌ها و رسیدن به اهداف کاربردی می‌باشد، سوالاتی که در این تحقیق برای اینجانب مطرح می‌شد این بود که امنیت و صلح گرایی در دیوان حافظ از چه جایگاهی برخوردار است؟ حافظ چه نگرشی به امنیت و صلح گرایی داشت؟ لذا این سوالات اینجانب را برآن داشت تا مصادیق صلح و جنگ و امنیت را در دیوان فاخر حافظ در حد بضاعت تبیین نمایم.

با مذاقه در دیوان حافظ می‌توان به این نتیجه رسید که حافظ در اشعار خویش به موضوع صلح از دید بسیار مثبت نگریسته است. آن را وسیل‌ی آرامش و دوستی و آسایش و رستگاری جاوید دانسته است و با استفاده از برهان خلف، خشونت و درگیری و نزاع و سرزم‌آزاری را گناهی بسیار بزرگ معرفی نموده است.

حافظ، صلح و امنیت را مبتنی بر عدالت و آزادی و مهرورزی دانسته و از مهر و محبت به عنوان اکسیری نام برده که کیمیایان با این اکسیر می‌توانند خشونت و جنگ را به زندگی توأم با صلح و آشتی و امنیت مبدل نمایند. حافظ، در مقابل کسانی که با صداقت و یک رنگی زمینه‌های صلح و امنیت را در جامعه فراهم می‌آورند، سر تعظیم و ارادت فرود آورده است. اما با کسانی که با مخارمه‌های روزگار، «زر، زور و تزویر» قصد سلب آرامش و امنیت را از جامعه دارند به مبارزه برخاسته است.

حافظ، با مشاهده‌ی کارگزاران دینی و دولتی که برای رسیدن به اهداف دنیوی خویش به ریا و سالوس متوسل می‌شدند و سبب ناهنجاری اجتماعی می‌شدند عتاب نموده و برای خنثی‌سازی آنان، پا به میدان نهاده و با سلاح سخن به «جنگ نرم» با آن‌ها پرداخته است.

خواجه در این ستیز بی‌امان خود با نفاق و دورویی، ملاحظه‌ی هیچ مقام و تبتی را نمی‌کند و هر چهره و شخصیتی که راه و رسم او فسادانگیز و ریاکارانه باشد آماج سخن طنز آمیز قرار می‌گیرد و او در این بخش از اشعارش، انگشت روی دردهای مردم جامعه خود می‌گذارد و از غم‌ها و رنج‌های آنان سخن می‌گوید.

حافظ استقرار مدینه‌ی فاضله را در جامع‌های می‌بیند که ستون‌های آن جامعه با ریا و تزویر پی‌ریزی نشده است بلکه با یک رنگی و صداقت و احترام به حقوق دیگران پایه‌گذاری شده است.

با توجه به مطالباتی که در اندیشه‌ی حافظ صورت گرفته از وی به عنوان شاعری روشنفکر و اصلاح طلب، می‌توان یاد نمود؛ چراکه وی همواره به دنبال اصلاح و ترمیم آسیب‌های اجتماعی و موانعی که صلح و امنیت در اجتماعی بشری را مختل می‌نمود؛ بود.

کتاب حاضر با عنوان «صلح و جنگ حافظ» در اصل مطالعه و بررسی دیوان حافظ است که می‌تواند ما را اولاً در جهت شناخت «چهره‌ی اجتماعی تعهدآمیز» شاعر کمک کند و ثانیاً در زمینه‌ی آشنایی با زرف‌نگری و دقت نظر

شاعر نسبت به مسائل و حوادث تاریخی دوره‌ی زندگی خود یاری دهد و مشخص شود شاعر گران قدر تا چه اندازه در دیوان فاخر خویش به مقوله‌ی صلح و امنیت پرداخته است.

در این کتاب «صلح و جنگ» از دیدگاه سیاسی مورد بررسی قرار نمی‌گیرد بلکه بیش‌تر از جنبه‌ی اجتماعی و فردی مورد بررسی قرار می‌گیرد که نهایتاً این نگرش صلح خواهانه منجر به صلح جهانی می‌شود.

کتاب حاضر، بر اساس تحقیق پایان‌نامه اینجانب با راهنمایی خانم دکتر پروانه عادل‌زاده و مشاوره و همکاری آقای دکتر پاشایی صورت گرفته است.

امید است این تحقیق دنیایی تازه پیش چشم خوانندگان بگشاید تا از منظرهایی تازه به متون ادبی بنگرند و از آن بهره‌مند شوند.

www.ketab.ir